

Lange fiskevandringar i Søndre Rena

- en saga blott

Før vassdragsutbyggingene i Glommavassdraget var det vel kjent at både harr og ørret foretok lange vandringar. Søndre Rena hadde en sentral plass i beskrivelsene. I dag er derimot oppgangen av harr og ørret i fisketrappene både ved Løpet og Storsjødammen svært beskjeden. Hva er det som har skjedd?

Foto: O. T. Sandlund

Kartet viser vandringsmønsteret til "gangharren" i Søndre Rena og Glomma slik de var beskrevet før vassdragsreguleringene.

VANDRINGER FØR UTBYGGINGENE

Vandrende harr overvintret i Storsjøen i Rendalen. Tidlig om våren startet gyteharren sin vandring nedover Søndre Rena til Glomma. Gytingen foregikk sannsynligvis på flere steder både i Rena og Glomma. Beskrivelsene tyder på at både gytemoden og umoden harr etter gyteperioden foretok næringsvandringar i Glomma. Ut på sommeren snudde den vandrende fisken, og i løpet av juli og august kom denne såkalte "gangharren" tilbake til Rena og Storsjøen. Det er beskrevet at vandringar av Storsjø-ørret foregikk etter et lignende mønster, men at omfanget var mindre. Disse beskrivelsene kommer stort sett fra lokale fiskere. I 1969, før byggingen av dammen ved Løpet, ble det merket noen få harr som bekrefter lange vandringar. En av fiskene ble gjenfanget i Glomma oppstrøms Rena ved Hanestad (ca 103 km fra merkestedet) og en annen i Glomma nedstrøms Rena ved Braskereidfoss (ca 74 km fra merkestedet).

NYTT LOKALT VANDRINGSMØNSTER HOS HARR

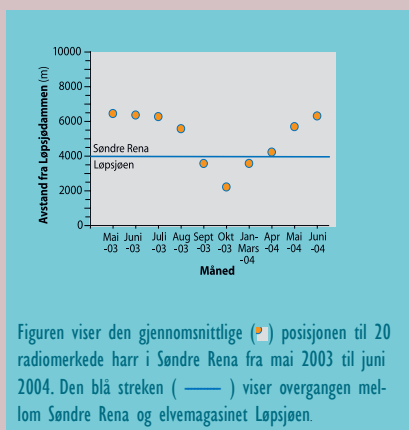
Radiomerking av harr i elva oppstrøms Løpsjøen viser at fisken var forholdsvis stasjonær om sommeren. Om høsten begynte mange fisk å forflytte seg nedover elva. I løpet av september gikk de ut i Løpsjøen og ble der til utpå våren. I begynnelsen av mai begynte oppvandringen igjen til gyteområdene i elva. Dette er antakelig et nytt vandringssystem som har utviklet seg etter at Løpsjøen ble etablert i 1971. Sannsynligvis brukte harren Storsjøen eller stilleflytende partier av Glomma som overvintringsområde tidligere. Det synes i hvert fall klart at harren i Søndre Rena i dag i stor grad fullfører hele livssyklusen mellom demningene ved Løpet og utløpet av Storsjøen.

HVORFOR VANDRER IKKE FISKEN PÅ SAMME MÅTE I DAG?

I dag er oppgangen av fisk i fisketrappene ved Løpet og Storsjødammen liten, og utvekslingen av fisk mellom trappene er svært beskjeden. Allikevel er det fortsatt et godt fiske etter både harr og ørret i elva mellom de to dammene. Den naturlige bestandsstrukturen til harr og ørret i Glomma – Rena systemet bestod trolig av både vandrende og mer stasjonære individer. Inngrepene i vassdraget har trolig økt kostnadene og redusert fordelene med vandring, slik at vandringsmønsteret til harr og ørret har endret seg. De lange vandringene har delvis opphørt. Reguleringsdammene i vassdraget byr på flere utfordringer for vandrende fiskearter:

- Dammene er barrierer for fisk som er på vei oppover i vassdraget, selv om det er bygd fisketrapp
- Nedvandrende fisk må oftest vandre ut av magasinet via turbinene i kraftverket, og mange dør på grunn av dette
- Økt forekomst av gjedde og abbor i magasinet Løpsjøen har økt dødeligheten for harr og ørret på opp- og nedstrøms vandring.

I tillegg kan det nok også være slik at forholdene for fisk i Søndre Rena har blitt forbedret. Overføringen av vann fra Glomma (gjennom Rendalsoverføringen) har gitt mer stabil vannføring og trolig bedre næringsforhold for fisken, slik at det er en fordel å forbli på denne elvestrekningen. Vannføringen i Glomma mellom Høyegga ved Alvdal og sørover til samløpet med Søndre Rena (ca 122 km) er betydelig redusert og har trolig gjort denne strekningen mindre attraktiv for fisk på næringsvandring.

Figuren viser den gjennomsnittlige (●) posisjonen til 20 radiomerkede harr i Søndre Rena fra mai 2003 til juni 2004. Den blå streken (—) viser overgangen mellom Søndre Rena og elvemagasinet Løpsjøen.